

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Η ΓΟΗΣΣΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΘΕΟΦΑΝΩ

Μετά τὸ θάνατο τοῦ Ρωμανοῦ. Ὁ φιλοδόξος πρωθυπουργὸς Μπρίγγας, Νικηφόρος Φωκάς, ὁ βριαμβευτὴς ἀρχιστράτηγος. Ἡ ἀλλεπάλληλος νίκης του. Ἡ περιεργὴ ψυχρὸνύθεσίς του. Ὅπου ὁ Φωκάς θέλει νὰ γίνῃ μοναχός, Θεοφανῶ καὶ Νικηφόρος. Στὰ δίχτυα τῆς γοήσσης αὐτοκράτειρας. Ὁ Φωκάς ξετρελλαμένος ἀπὸ ἔρωτα κ.τ.λ. κ.τ.λ.

II

Εἶδαμε στὸ προηγούμενο φύλλο πὸς ἡ ὀραία αὐτοκράτειρα Θεοφανῶ, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ συζύγου της Ρωμανοῦ, ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλεία ἐν ὀνόματι τῶν δύο ἀνηλίκων παιδιῶν της.

Κοντὰ στὴ Θεοφανῶ βρισκόταν τώρα ἕνας πανίσχυρος πρωθυπουργός, ὁ παροικισμένος Ἰωσήφ Μπρίγγας, ὁ ποῖος εἶχε κυβερνήσει τὴ γῶρα δεσποτικά κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Ρωμανοῦ καὶ ὁ ποῖος φιλοδόξως νὰ τὴν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν ἀρχή, γιὰ νὰ μετῆ μόνος αὐτὸς κυβερνήτης, μὲχρι τῆς ἐνηλικίωσώς τῶν δύο μαζῶν διαδόχου.

Μὰ δὲν ἦταν μόνον αὐτός. Ὑπῆρχε καὶ κάποιος ἄλλος, ἀκόμα πὸ ἰσχυρός, τοῦ ποῖου τὶς φιλοδοξίες ἔστρεψε ἡ ὀραία αὐτοκράτειρα. Κι' ὁ ἀνθρωπος αὐτὸς ἦταν ὁ Νικηφόρος Φωκάς, ὁ θοιμβετὴς στρατηγός, ποῖ βρισκόταν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιῶν τῆς Μ. Ἀσίας.

Ὁ Νικηφόρος Φωκάς ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνὴ ὁ πὸ ἐνδοξὸς καὶ πὸ λαοφίλης ἀνθρωπος τῆς αὐτοκρατορίας. Καταγόμενος ἀπὸ μεγάλη καὶ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῆς Καππαδοκίας, ἀπόγονος μίας μακρῆς σειράς ἐνδόξων στρατηγῶν, εἶχε ἀξήσει τεραστίως μὲ τὶς λαμπρῆς τὸν νίκης τὴν οἰκονομικὴν τὸν δόξα καὶ τὴν ἡμῶν. Εἶχε ἀνακαταστήσει ἀπὸ τοῦς Ἀραβῶν τὴν Κρήτη, τὴν ὅπου αὐτὸς κατέχων ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα χρόνων, εἶχε δὴρῃσει τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα πέραν τοῦ Ταύρου, στὴν Κίλια, εἶχε κερδίσει τὴν μεγάλη τότε πολιτεία τοῦ Ἀλεξίου καὶ εἶχε συντρίψει τοὺς ἀγέροχους Ἑμίους τῆς Σικελίας. Ὑπέροχος στρατηγός, στρατῆγος ἡμικρατολέως καὶ ἡγετῶνος, ἤξερε νὰ ἐπιμελῆται τὰ στρατεύματά του καὶ νὰ τὰ κέρνῃ καὶ τὸν ἀκολούθουσαν παντοῦ ὅπου ἤθελε νὰ τὰ δὴρῃσει. Εἶχε γίνῃ τὸ εὐδολο τῶν στρατιωτῶν του καὶ σημερινοῦσαν ὅπου τὸς κότους καὶ τὸς κινδύνους. Γιὰ τοὺς ἰδίους αὐτοὺς λόγους ἦταν δημοφιλῆστατος καὶ στὴν Κωνσταντινούπολι. Ὅταν, μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης, ἐξαργύρισε στὴν πρωτεύουσα καὶ παρεορίσθησε θριαμβευτῆς στὸν Ἰπλόδομο, κατέλαβε ὀλόκληρη τὴν πόλι μὲ τὴν λαμπρότητα τῆς πολυκίθινης πομπῆς ποῖ τὸν ἀκολούθουσε. Φορητομένος μὲ τοσεσε τῆμέ, ποῖ μόνον αὐτοκράτορας τῆς Ρωμῆς τῆς εἶχαν γνωρίσει, ἰπτολοῦσαν, καὶ ἔχοντας μὲς' στὰ ἀίματα ζήματα τοῦ τῆς Ἀσίας ἀναρῖθιτου ἰποτελεῖ, τρεπλά ἀροιστομένους σ' αὐτὸν, ἀγαποῦσαν καὶ θαυμαζόταν ἅτ' ὅλους. Ἐθεοορεῖτο ὡς ὁ μόνος ἱκανὸς στρατηγός νὰ ἰπερασπίσῃ τὴν αὐτοκρατορία ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακενῶν, καὶ ὁ Ρωμανός, πεθαίνοντας, εἶχε διατάξει μὲ τὸν ποῖ κατηγορηματικὸ τρόπο νὰ τὸν διατηρήσῃ στὴν ἀρχὴ τῶν στρατευμάτων.

Ἄν στὰ μάτια ἐνὸς πολιτικῶ ἕνας τέτοιος ἀνθρωπος μπορούσε νὰ φαίνεται ἔξωρετικὰ ἐπικίνδυνος, πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ νικηφόρος αὐτὸς στρατηγός δὲν παρουσίαζε κανένα θέληγχο γιὰ τὰ μάτια μῆς νέας καὶ ὀραίας γυναικός, ὅπως ἡ Θεοφανῶ. Γιὰ τὸ Νικηφόρος Φωκάς στὰ 963 ἦταν πενήντα ἐνὸς ἐτῶν καὶ δὲν ἦταν καθόλου ὀραῖος. Ἦταν κοντὸς καὶ ἀρετὰ χοντρός, μὲ κομμὴ εὐροστο, στηγυμένο σὲ πόδια μικρὰ, μὲ κεφάλι ἔξωρετικὰ μεγάλο, πλασιωμένο μὲ μακρὰ μαῦρα μαλλιά, μὲ γενειάδα γκριζὰ καὶ μὲ πικνὰ βλέφαρα, κίτ' ἅτ' τὰ ὀποῖα ἔλαμπαν τὰ μαῦρα μάτια του μὲ τὸ σκοτεινὸ καὶ μελαγχολικὸ τοῦς βλέμμα. Ὁ Λουϊτῶν, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κρημῶνος, ὁ ποῖος εἶχε πᾶσι κάποτε ὡς πρόσβου στὸ Φωκά, γράφει γι' αὐτὸν ὅτι: «ἦταν τόσο μαῦρος, ὅστε ἔμοιαζε μ' ἀράπη καὶ ὅτι μπορούσε μὲ τὴ θεὰ του μόνον νὰ φοβῖσῃ ἕναν ἀνθρωπο, ποῖ θὰ τὸν συναντοῦσε τὴ νύχτα. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ὁ Νικηφόρος ἦταν ἀνθρωπος αὐστηρός, τραχῆς, μελαγχολικός καὶ αἰσιωπλός. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῖ εἶ-

χε χάσει τὴ συζύγὸν του κ' ἕνα ὀδυνηρὸ δυστύχημα τοῦ εἶχε ἀρπάξει τὸ μοναχογυμνὸν του, εἶχε ἀροισθῆ μετὰ πάθος στὴ θρησκεία καὶ στὸ μυστικισμό. Εἶχε δοκίσει νὰ μετῆ νῆ ἀγνός, δὲν ἔστρεψε ποτὲ κρῆας καὶ κομῶταν σάν ἀσκητῆς σὲ μὴ ἀγροστομένη, τυλιγμένος μὲ τὸ κίλιον ἐνὸς δειῖον τὸν μοναχὸ ποῖ εἶχε πεθάνει καὶ εἶχε ἀγιάσει. Ἀγαποῦσε πολὺ τὴ συναναστροφή τῶν κληρικῶν καὶ εἶχε διαλέξει ὡς ἔξωμολογητὴ τὸν τὸν Ἀθανάσιον, τὸν ἰδρυτὴ τῆς ἀσκητοῦρας μονῆς τοῦ Ἀθῶ. Μὴ μποροῦντας μάλιστα νὰ κέρνῃ χωρὶς τῆς συμβουλῆς του, τὸν ἔπαυον μαζὺ τὸν στίς ἐκστρατεῖες του. Μὲ τὴ συναναστροφή τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ἀνθρωποῦ, εἶχε ἀρξίσει νὰ νοσταλγῇ τὴ ζωὴ τοῦ μοναχικοῦ καὶ ἀσκητοῦσαν στὰ σοβαρὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν κόσμον καὶ νὰ γίνῃ μοναχός. Εἶχε μάλιστα παραγγεῖλει νὰ τοῦ χρίσῃ ἕνα ἔξωμολογικὸν κελλὶ μὲσα στὸ μοναστήρι ποῖ οἰκοδομοῦσε τότε ὁ Ἀθανάσιος στὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἀσκητῆς καὶ πολεμιστῆς, τραχῆς, σιωπηλός, αὐστηρός, ἄπλοτος γιὰ τὰ ζῆματα καὶ ὅμως μὴ ἐνδιαφερόμενος γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, ἱκανός γιὰ κάθε καλοσύνη καὶ κάθε σκληρότητα, ὁ Νικηφόρος Φωκάς, ὅπου καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀνθρωποι τῆς ἐποχῆς του, ἀσκητοῦσαν στὴ μυστηριώδη ψυχὴ του τὶς τὰ ἀσκητοῦσαν ἀντιθέσεις καὶ κέρνῃ αὐτὸ τὸ ψυχρὸ τὸ παρουσιαστικὸ κομῶταν μὴ καρδιὰ ἔξωρετικὰ παιδικὴ καὶ γλυκερῆ.

Εἶνε δύσκολο νὰ βεβαιώσῃ κανεὶς ἂν ὁ Νικηφόρος Φωκάς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἦταν καὶ φιλόδοξος. Τὸ βέβαιο σχετικὸς εἶνε ὅτι μποροῦσε, καθὼς διέθετε ὅπου ἤθελε τ' αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα, ν' ἀποτολήσῃ τὰ πάντα ὅταν ἐπέθανε ὁ Ρωμανός, τὴ στιγμὴ μάλιστα ποῖ ἤξερε ὅτι ὁ Μπρίγγας τὸν μισοῦσε καὶ ὅτι θὰ ἔκανε ὅτι μποροῦ-

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΑΝΔΡΕΣ

Ὁ περίφημος Ἄγγλος δικτάτωρ Ὀλ. Κρόμγουελ

σε. «δὲν ἦταν μυστικὸ γιὰ κανένα στὸ Βυζάντιον—γράφει σχετικῶς ὁ Σλομιπερζέ—ὅτι ἡ ἀκατανίκητος χάρης τῆς ὀραίας αὐτοκράτειρας εἶχαν προξενήσει μὲς' στὴν ἀπλοκίτη ψυχὴ τοῦ αὐστηροῦ στρατηγοῦ βαθιτάτη ἐντύπωσι...» Ἐτοῖ, ἔπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ, ὁ Νικηφόρος ἦταν τρεπλά ἔρωτευμένος μὲ τὴν αὐτοκράτειρα. Ἦ Θεοφανῶ ὅμως δὲν ἀνταποκρινόταν στὸ ἀσθητῶν του κ' οὔτε ποτὸν νὰ ἀγάπησε. Μὲ τὸν ἐνεθάρρυνε στὸ πάθος του, γιὰτὶ ἤθελε νὰ χρησιμοποιῇ αὐτὴ τὴν μεγάλην του δύναμιν.

σε γιὰ νὰ τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὴ μέση. Κι' ὅπου ἐστὴν ἀρχὴ δὲν ἐσάλευε καθόλου ἀπὸ τὴ θεὰ του, σάν στρατιώτης τιμῶς καὶ νομοταγῆς ποῖ ἦταν, κ' ἔξακολούθησε, ἀδιαφοροῦντας γιὰ τὴν πολιτείαν, τοὺς πολεμῶν τὸν ἐναντίον τῶν ἀπίστων. Ἄν ἀργότερα ἀποφάσιζε νὰ κινηθῇ καὶ νὰ δράσῃ, αὐτὸ δὲν ὀρεῖται στὴ θεὰ τὸν πρωτοβούλιον, ἀλλὰ στὴν πρωτοβούλιον τῆς Θεοφανῶς.

Ἡ ἱστορία τῶν σχέσεων τοῦ Νικηφόρου Φωκά καὶ τῆς ὀραίας αὐτοκράτειρας, εἶνε κίττος ἀνεξαρῖθωτη ἱστορικῶς καὶ ὅσα ἔχουν γράφῃ σχετικῶς εἶνε μᾶλλον ρομαντικῶν. Τὸ βέβαιο εἶνε ὅτι ἐπ' ὄσον ἔσταν ὁ Ρωμανός, καμιά σχέση, ὅπου συμπαθεῖα ἰπῆρχε μεταξὺ τοῦ νικητοῦ στρατηγοῦ καὶ τῆς αὐτοκράτειρας. Μὰ ὅταν πέθανε ὁ συζύγος της, ἡ Θεοφανῶ, βλέποντας τοὺς πολλαποὺς κινδύνους ποῖ τὴν ἀπειλοῦσαν, κατέλαβε τὴ δύναμιν τοῦ Φωκά καὶ σκέφτηκε νὰ τὴ χρησιμοποιῇ γιὰ νὰ ἔξωδετεροῦσε τῆς φιλοδοξίας τοῦ Μπρίγγα. Κατέλαβε ὅτι ἔπερε, γιὰ νὰ ἔξωσφαλίσῃ τὸ θρόνον της, νὰ πόρῃ τὸ Νικηφόρο μὲ τὸ μέρος της καὶ ἔκρινε ὅτι, ὀραία καθὼς ἦταν, δὲν ἦταν καὶ πολὺ δύσκολο νὰ τὸ πετύχῃ αὐτὸ. Ἐτοῖ, κατόπιν πρωτοβουλιῆς της καὶ ποῦ δὴ τὴν ἀντίθει τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁ Φωκάς προσεκλήθη στὴν πρωτεύουσα.

Ἀπὸ τῆς πρώτης μέρας κίττος τῆς ἀφίεσώς του, ἡ Θεοφανῶ τὸν ἐγοῖητεσε μὲ τὰ ὀραῖα μάτια της καὶ τὸν κατέκρηε ὁ Σλομιπερζέ—ὅτι ἡ ἀκατανίκητος χάρης τῆς ὀραίας αὐτοκράτειρας εἶχαν προξενήσει μὲς' στὴν ἀπλοκίτη ψυχὴ τοῦ αὐστηροῦ στρατηγοῦ βαθιτάτη ἐντύπωσι...» Ἐτοῖ, ἔπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ, ὁ Νικηφόρος ἦταν τρεπλά ἔρωτευμένος μὲ τὴν αὐτοκράτειρα. Ἦ Θεοφανῶ ὅμως δὲν ἀνταποκρινόταν στὸ ἀσθητῶν του κ' οὔτε ποτὸν νὰ ἀγάπησε. Μὲ τὸν ἐνεθάρρυνε στὸ πάθος του, γιὰτὶ ἤθελε νὰ χρησιμοποιῇ αὐτὴ τὴν μεγάλην του δύναμιν.